

ZDENĚK LUKÁŠ

21. 8. 1928 – 13. 7. 2007

„Hudebník hraje na nějaký nástroj, já neovládám žádný. Umím pouze komponovat,“ říkával Zdeněk Lukáš, nejhranější a nejzpívanější český hudební skladatel 2. poloviny 20. století.

Narodil se 21. srpna 1928 v Praze. Otec pracoval jako tramvaják, ale měl velmi silný vztah k hudbě, hrál na violu, pozoun a baskřídlovku. *„Muziku mám v krvi po tátovi. Všichni Lukášové byli muzikanti. Jako kluk jsem zažil bál, na kterém hrálo 16 muzikantů a všichni se jmenovali Lukáš,“* vzpomínal později skladatel. Od obecné školy hrál pod dohledem otce na housle. Nechodil do žádné hudební školy, ale v sedmi letech zapisoval melodie, které mu zpívala maminka. Muzika byla nedílnou součástí jeho dětství, ale nikdo ji nepokládal za vhodné živobytí.

Ve 14 letech nastoupil Zdeněk Lukáš na učitelský ústav v Praze. Pokračoval ve hře na housle, nosil do hodin i klarinet a seznámil se s elementární hudební teorií. S otcem hráli v symfonickém orchestru – tentokrát otec na housle a syn na violu. V roce 1946 Zdeněk Lukáš maturoval. V 18 letech se z něj stal „pan učitel“. Učil pět let na základních školách a jeho vyučovací metody zřejmě někdy vyváděly některé nadřizené z míry: *„Abych žákům usnadnil memorování, zhudebnil jsem jim vybraná slova, osobní zájmena i násobilku.“*

Lukáš se hudbě věnoval i během vojenské služby, kterou absolvoval v Plzni. Založil zde mužský sbor, který se postupně rozrostl na smíšený. Zužitoval zde své učitelské schopnosti a získal vztah k vokální hudbě a cenné sbormistrovské zkušenosti. Stále sice pomýšlel na možnost pěvecké dráhy, krátkou dobu studoval i zpěv, ale nabídka místa z plzeňského rozhlasu definitivně rozhodla o jeho dalším zaměření. V letech 1953-1964 pracoval jako hudební redaktor v rozhlase v Plzni.

Zdeněk Lukáš využil možností, které mu nabízela rozhlasová práce – poznával hudbu všeho druhu, komponoval, ale především pracoval s lidovou písní. V roce 1954 založil pěvecký sbor Česká píseň, který pravidelně nahrával upravené lidové písně pro pořad Hrají a zpívají Plzeňáci. Lidovými písněmi vstoupil do širokého povědomí

posluchačů. Staly se pro něj „hledáním studánky hudební krásy“, kterou nacházel díky svým skvělým hudebním nápadům – svěží melodii i rytmu a schopnosti barvitě instrumentace. *„I dnes má hudba doznat něžnosti, úsměvu, ale toho, který je výrazem klidu a vyrovnaní a provází nás třeba ve chvílích, kdy se setkáme s milovaným člověkem.“*

V Plzni měl Lukáš za sebou celou řadu kompozic – začal psát symfonickou hudbu, klavírní koncert i několik symfonií. Za *Symfonií č. 4* získal nejvyšší ocenění v mezinárodní soutěži Čs. rozhlasu (1964), za *Symfonií č. 5* pak získal zahraniční cenu (Terst 1965). Jak se sám zmiňuje, absolvoval semináře u nejvýznamnějšího skladatele té doby, Miloslava Kabeláče (v letech 1961-1970). Jinak byl v kompozici samouk. Vrozená muzikálnost, velké zkušenosti z praxe, inspirace lidovou hudbou a silná citovost byly hlavními podněty, které Lukáš vkládal do svých skladeb. Na hudbě lpěl jako na daru ducha a pokládal ji především za zdroj citu. V Plzni žil Zdeněk Lukáš do roku 1964, pak se natrvalo usadil v Praze.

Od roku 1964 se stal Lukáš skladatelem na volné noze. Dostalo se mu dalších nabídek. V roce 1973 přijal nabídku ředitele Pražské konzervatoře, aby vyučoval některé teoretické předměty. Sám konzervatoř nikdy nestudoval. Učení bavilo jej i žáky, ale plat byl nízký a po dvou letech se práce vzdal. V letech 1975-1979 byl sbormistrem ve Státním souboru písní a tanců. *„Obnovil se můj kontakt s lidovou písní a s komorním ženským sborem se mnoho natáčelo pro Československý rozhlas.“*

Do roku 1968 byl Zdeněk Lukáš členem Svazu československých skladatelů, ale v době normalizace byla spolupráce přerušena. Skladatel se sám charakterizuje: *„...já nejsem funkcionářský typ. Hlavně komponuju. Já vlastně pořád komponuju. Manželka mě pošle třeba nakoupit a já obcházím ty obchody a ani mi nevadí, že marně, že to nemají, já si cestou pořád komponuju.“*

V roce 1972 podniká Zdeněk Lukáš své poslední zahraniční koncertní turné se sborem Česká píseň. Na festivalu ve španělské Barceloně měl velký úspěch se sborovým cyklem *Vivat, iuventus!* a byl zde též vyhlášen nejlepším sbormistrem. Po návratu ze zájezdu vrcholí skladatelovy problémy s politickou mocí a následkem je zákaz sbormistrovské činnosti, zákaz vstupu do plzeňského rozhlasu a konec vysílání jeho skladeb.

Ve druhé polovině 80. let se Zdeněk Lukáš výrazněji orientuje i k jevištní tvorbě (oper *Falkenštejn* a *Veta za vetu*) a skládá díla na liturgický text (*Missa brevis*, *Requiem*, *Liturgické zpěvy*).

Lukášovo skladatelské dílo je neobyčejně rozsáhlé, obsahuje téměř 350 opusových skladeb. Napsal 7 symfonií, několik oper, množství oratorií a kantát i desítky sborových skladeb pro dětské, ženské, mužské i smíšené sbory, např. *Cara mihi semper eris*, *Judica me*, *Deus*, *Jaro se otvírá*. Vedle toho existuje množství jeho úprav lidových písní a tanců a mnoho příležitostných skladeb, které nesou rysy folklóru.

Skladby Zdeňka Lukáše jsou často uváděny na významných domácích i zahraničních festivalech. Skladatel získal rovněž řadu ocenění v nejrůznějších skladatelských soutěžích u nás i v cizině (osmihlasý smíšený sbor *Podej mi ruku*, *Pocta tvůrcům*, sbor *Dragouni*, cyklus sborů *Parabolae Salomonis*). Jeho sborová tvorba je často a s oblibou prováděna českými amatérskými sbory – působí radost zpěvákům i posluchačům.

Zdeněk Lukáš zemřel v pátek 13. července 2007 ve svém pražském bytě, ve věku nedožitých 79 let. Zanechal spoustu krásné hudby, která je radostná, spontánní a vřelá. Sám řekl: „*Najít krásu v melodice – krásu podle mých představ – to je otázka invence i rozumu, ten to musí hlídat.*“